

ЗМІСТ

Резюме	4
Розділ 1. Заходи із забезпечення рівноваги на валютному ринку	6
Розділ 2. Основні тенденції валютного ринку України	10
Розділ 3. Динаміка золотовалютних резервів та державного боргу України	14

Резюме

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» проаналізував статистичну інформацію по валютному ринку України за результатами 2017 року. Проведений аналіз дозволив зробити нижченаведені висновки.

З початку 2017 року національна валюта втратила частину своєї вартості. Причин для такої тенденції декілька, зокрема позначилися значні витрати на обслуговування державного боргу, а також від'ємний зовнішньоторговельний баланс.

В цілому, девальвація гривні призводить до подорожчання імпортованих товарів, що поступово викликає зростання інших споживчих цін (зокрема, внаслідок зростання цін на імпортоване пальне). За період 01.01.2017 – 01.01.2018 рр. офіційний курс національної валюти зменшився з 27,12 до 28,07 грн./дол. США. Протягом вказаного проміжку часу пікове значення офіційного курсу було зареєстроване саме в останній робочий день року 29 грудня 2017 року – 28,07 грн. за дол. США.

Так, у звітному періоді Національний банк викупив іноземну валюту в сумі 2,27 млрд. дол. США в еквіваленті, в той час як продано ним на міжбанківському ринку було 1,01 млрд. дол. США в еквіваленті. Таким чином, позитивне сальдо склало 1,26 млрд. грн. Найчастіше в якості інструментів валютних інтервенцій НБУ використовує євро та долари США. В 2017 році валютні інтервенції Регулятором здійснювались переважно у формі запиту щодо найкращого курсу.

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України за підсумком 2017 року значно зріс, та склав 13,31 млрд. дол. США (в 2016 році – 4,0 млрд. дол. США). Тенденцією першого півріччя 2017 року було значне переважання обсягів продажу валюти з боку населення над обсягами купівлі. Водночас, друге півріччя охарактеризувалося поступовим урівноваженням сум купівлі-продажу іноземної валюти.

Протягом 2017 року обсяг депозитів в національній валюті збільшився на 18% (74,8 млрд. грн.), склавши 490,57 млрд. грн. станом на 01.01.2018 р. Обсяг депозитів іноземній валюті за цей же період зріс на 4,9% (0,7 млрд. дол. США), склавши 13,73 млрд. дол. США станом на 01.01.2018 р. Варто зазначити, що тенденцією 2017 року стало поступове відновлення довіри населення до банківської системи, та, як наслідок, збільшення обсягів депозитів, залучених як в національній, так і в іноземній валюті.

За результатом 2017 року обсяг золотовалютних резервів склав 18,81 млрд. дол. США в еквіваленті, збільшившись протягом року на 21,8%.

Нагадаємо, станом на 01.01.2017 р. обсяг міжнародних резервів відповідав 15,54 млрд. дол. США в еквіваленті. Серед основних чинників зростання обсягів резервів в 2017 році можна виокремити додатне сальдо платіжного балансу, а також надходження фінансування від МВФ на рівні близько 1 млрд. дол. США.

Загальний обсяг державного боргу України в цілому демонструє тенденцію до зростання протягом досліджуваного періоду. За останні 5 років сукупний обсяг державного боргу збільшився більш ніж в 3 рази з 515,51 млрд. грн. станом на 31.12.2012 р. до 2 141,67 млрд. грн. на кінець 2017 року. У доларовому еквіваленті цей показник, внаслідок девальвації національної валюти, показує значно менші темпи зростання – з 64,50 млрд. дол. США до 76,31 млрд. дол. США за аналогічний період. В структурі загального державного боргу традиційно переважає зовнішній борг, – 64,2% сукупного обсягу, 78,6% прямого та 95,7% гарантованого державою боргу станом на 01.01.2018 р.

Девальвація національної валюти дозволяє урядові розраховуватися за внутрішніми боргами, що дешевшають разом із зниженням курсом гривні, меншими обсягам валютних ресурсів залучених на внутрішньому ринку. Варто зауважити, що зростання питомої ваги державного боргу, номінованого в іноземній валюті, означає збільшення витрат уряду з обслуговування власних боргових зобов'язань, що також будуть номіновані в інвалюті.

Щодо боргу по облігаціям зовнішньої державної позики перед Російською Федерацією у розмірі 3 млрд. дол. США., то 29.03.2017 р. Високий Суд Лондона зобов'язав Україну погасити еврооблігації і виплатити відсотки, але в той же час дозволив Україні подати апеляцію і призупинив своє рішення. 23.06.2017 Міністерство фінансів України подало в британський Апеляційний суд необхідні документи для ініціювання апеляційного оскарження рішення суду.

Розділ 1. Заходи із забезпечення рівноваги на валютному ринку

В цілому 2017 рік характеризувався проведенням валютної лібералізації, шляхом пом'якшення тимчасових антикризових обмежень, необхідність у яких була вичерпана. Детальний розгляд основних положень нормативних актів Нацбанку щодо забезпечення стабільності на валютному ринку наведений нижче, в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Основні регулюючі положення нормативних актів НБУ за 2017 рік

Нормативний документ	Основні положення
Постанова №407 від 25 листопада 2016 року (почала діяти з 4 січня 2017 року)	гранична сума розрахунків готівкою між фізичною особою та підприємством протягом одного дня в розмірі 50 тис. грн.;
	фізичні особи мають право здійснювати розрахунки на суму, яка перевищує 50 тис. грн., шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок, внесення та/або перерахування коштів на поточні рахунки;
	безготівкові розрахунки можуть здійснюватися без будь-яких обмежень і банки зобов'язані забезпечити безготівкові перерахування на вимогу клієнтів у повному обсязі;
Постанова № 7 від 7 лютого 2017 року	пом'якшення вимог щодо купівлі банками іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку;
	розмір чистої купівлі банками валюти зможе бути більшим – до 0,5% від розміру регулятивного капіталу банку (в еквіваленті);
Постанова №13 від 22 лютого 2017 року	пом'якшено валютні обмеження для операцій, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю;
	банки звільнені від обов'язкового продажу надходження в іноземній валюті від нерезидентів, якщо ці кошти надходять як грошове забезпечення (гарантійний внесок, застава, завдаток, депозит, гарантія) участі в аукціонах, торгах або тендерах, які проводяться резидентами;
	банки отримали можливість купувати для клієнтів іноземну валюту, не враховуючи до загальної суми наявного на рахунках резидента залишку валюти, який надійшов як грошове забезпечення від нерезидента для участі в торгах, тендерах або аукціонах;
Постанова №14 від 23 лютого 2017 року	фізичні особи зможуть розмішувати на закордонних рахунках іноземну валюту з джерелом походження за межами України без індивідуальних ліцензій НБУ;
	фізичні особи зможуть без індивідуальних ліцензій НБУ здійснювати інвестиції за кордоном за рахунок коштів, що знаходяться за межами України.
Постанова №22 від 14 березня 2017 року	здійснювати купівлю іноземної валюти суб'єктам господарювання за рахунок кредитних коштів у гривні, що залучені під державні гарантії з метою виконання програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави.
	Національний банк запровадив спрощений порядок купівлі іноземної валюти для повернення за кордон іноземному інвестору процентів, нарахованих на залишок коштів на інвестиційному рахунку.
Постанова №24 від 22 березня 2017 року	розширено перелік документів, які фізичні особо-резиденти мають надавати при митному декларуванні готівкової іноземної валюти, що перевищує 10 000 євро в еквіваленті. Відтепер для підтвердження джерел походження валютної готівки можна надавати не лише документи, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), а також квитанції про здійснення валютно-обмінної операції з цією готівкою, якщо така операція мала місце;
	працівникам дипломатичної служби України, дозволено ввозити в Україну готівкову іноземну валюту, у сумі, що перевищує 10 000 євро в еквіваленті, на підставі довідки відповідної дипломатичної установи;
	утричі збільшено строк дії підтвердних документів, необхідних для митного декларування готівкової іноземної валюти (про зняття готівки з рахунків та довідки закордонної дипломатичної установи України) – з 30-ти до 90 календарних днів;

Продовження таблиці 2.1

<p>Постанова №33 від 13 квітня 2017 року</p>	<p>дозволено репатріацію дивідендів, нарахованих за 2016 рік, і спростив механізм для здійснення таких виплат. Одна особа (емітент, депозитарна установа або іноземний інвестор) зможе протягом одного місяця репатріювати дивіденди за ці роки у загальній сумі до 5 млн. дол. США;</p> <p>банки можуть достроково погашати кредити перед банками-нерезидентами з рейтингом не нижче "A3"/"A-", підтвердженим в бюлетені однієї з провідних світових рейтингових компаній — Fitch Ratings та/або Standard&Poor's, та/або Moody's. Також банки зможуть достроково погашати заборгованість за кредитами, що були надані іноземними кредиторами за рахунок коштів, отриманих від розміщення боргових цінних паперів за межами України;</p> <p>Збільшено з 1 до 5 млн. дол. США максимальний розмір передоплати за імпортними контрактами, що не вимагає використання акредитивної форми розрахунків (з підтвердженням першокласного банку);</p>
<p>Постанова №41 від 25 травня 2017 року</p>	<p>максимальний строк для розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів збільшено до 180 днів;</p> <p>іноземні інвестори отримали можливість повертати вкладені в Україну кошти, знято заборону купувати та перерахувати іноземну валюту, щоб повернути за кордон кошти, отримані іноземними інвесторами від продажу корпоративних прав, певних видів цінних паперів, внаслідок зменшення статутних капіталів юридичних осіб, виходу з господарських товариств іноземних інвесторів;</p> <p>бізнес отримує можливість достроково погашати зовнішні кредити та позики, якщо у якості забезпечення розрахунків за цими операціями (з використанням гарантій, резервних акредитивів, через уповноважені банки та/або іноземні банки) було надано зобов'язання міжнародних фінансових організацій;</p>
<p>Постанова №45 від 30 травня 2017 року</p>	<p>скасовується заборона на купівлю іноземної валюти у разі наявності у клієнта власних коштів на рахунках у сумі, що перевищує 100 тис. дол. США в еквіваленті;</p> <p>знімаються обмеження для фізичних осіб на переказ коштів за межі України для неторгівельних операцій. Раніше вони були обмежені сумою не більше 150 тис. грн. на місяць (за деякими винятками);</p> <p>банкам дозволено здійснювати операції з обміну іноземної валюти без обмежень щодо групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів як на міжбанківському, так і на міжнародному валютному ринку;</p>
<p>Постанова №51 від 8 червня 2017 року</p>	<p>бізнес може інвестувати за кордон до 2 млн. дол. США в еквіваленті (замість 50 тис. дол. США за один календарний місяць) на підставі однієї валютної ліцензії за один календарний рік;</p> <p>встановлено різні вимоги для отримання ліцензій залежно від суми інвестиції за кордон. Якщо розмір інвестиції є меншим 50 тис. дол. США, то діятимуть спрощені вимоги до переліку документів для отримання ліцензії;</p>
<p>Постанова №55 від 15 червня 2017 року</p>	<p>банки можуть здійснювати власні валютні операції на умовах "форвард" без обмеження по групі Класифікатора іноземних валют, строку та виду операції, що хеджується (пара валюта/валюта; гривня/валюта). Раніше операції дозволялися лише за умови, що обидві валюти з пари належать до 1-ї групи Класифікатора та на строк, що не перевищує 365 календарних днів;</p> <p>спрощено умови проведення форвардних операцій для бізнесу - клієнтів банків, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Такі компанії отримали можливість здійснювати операції з обміну (конвертації) іноземної валюти на умовах "форвард" без обмеження по групі Класифікатора, строку та виду операції, що хеджується. Також можливе проведення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти за гривні на умовах "форвард" для хеджування ризику зміни курсу іноземної валюти щодо гривні за зовнішньоторгівельними операціями без обмеження по групі Класифікатора та строку цієї операції;</p> <p>банки зможуть проводити на міжбанківському валютному ринку купівлю-продаж банківських металів на умовах "тод", "том", "спот", "форвард" або "своп як за гривні так і за іноземну валюту";</p>

Продовження таблиці 2.1

	<p>банки зможуть проводити на міжнародних ринках за будь-яку іноземну валюту Класифікатора операції як з купівлі, так і продажу банківських металів на умовах "тод", "том", "спот", "форвард" або "своп". Досі їх можливості з продажу банківських металів були обмежені 1-ю групою Класифікатора;</p> <p>зняте обмеження на проведення операцій з обміну безготівковою іноземною валютою для фізичних осіб, які не є підприємцями. Вони можуть здійснювати відповідні операції з безготівковою валютою, що є на їх рахунку, без обмеження по групі Класифікатора та кількості таких операцій протягом дня(досі вони могли проводити такі операції тільки один раз протягом дня і лише з іноземною валютою 1-ї групи Класифікатора);</p>
<p>Постанова №65 від 18 липня 2017 року</p>	<p>спрощено порядок купівлі та перерахування іноземної валюти за операціями іноземних інвесторів з ОВДП, а також врегульовані випадки проведення операцій за ОВДП, що були отримані іноземними інвесторами шляхом конвертації депозитарних розписок, які були випущені на ОВДП іноземним банком;</p> <p>коли розрахунки зі здійснення іноземної інвестиції та подальшого її повернення проводяться через один банк, клієнту дозволено подавати спрощений пакет документів, що є підставою для проведення цих операцій;</p> <p>випадки купівлі валюти для операцій, пов'язаних з виконанням резидентом-гарантом (поручителем) зобов'язань в іноземній валюті за резидента-боржника перед нерезидентом за зовнішньоекономічним договором та перед уповноваженим банком за кредитним договором в іноземній валюті;</p>
<p>Постанова №74 від 03 серпня 2017 року</p>	<p>підвищено розмір дозволеного сальдо купівлі-продажу банками іноземних валют та банківських металів протягом одного робочого дня з 0,5% до 1,0% від розміру регулятивного капіталу;</p> <p>банк уточнив умови купівлі валюти резидентами для здійснення розрахунків з нерезидентами за імпорт товарів або послуг, який здійснюється без їх увезення із-за кордону на територію України. Клієнти-резиденти зможуть купувати валюту для використання на підставі укладених договорів;</p>
<p>Постанова №82 від 29 серпня 2017 року</p>	<p>уможливлено кредитування в гривні під заставу іноземної валюти на рахунках клієнтів;</p> <p>банкам дозволено видавати клієнтам кредити в національній валюті (у тому числі за відкритими кредитними лініями та шляхом пролонгації раніше наданих кредитів), якщо в забезпечення виконання зобов'язань за ними були надані майнові права на кошти в іноземній валюті, що розміщені на рахунках у банках;</p>
<p>Постанова №101 від 10 жовтня року</p>	<p>дозволено здійснювати на підставі індивідуальної ліцензії НБУ купівлю та перерахування іноземної валюти для розміщення за межами України гарантійного депозиту на рахунках міжнародних платіжних систем як банкам, так і небанківським фінансовим установам. Це кошти, які мають використовуватись для забезпечення зобов'язань під час здійснення переказів за кордон;</p> <p>уточнено порядок застосування виключень із заборони дострокового погашення кредитів, позик в іноземній валюті, отриманих резидентами від нерезидентів, зокрема всі види платежів за визначеними кредитними договорами чи договорами позики;</p>
<p>Постанова №112 від 14 листопада 2017 року</p>	<p>розширено можливості бізнесу з репатріації дивідендів за кордон в іноземній валюті. Українські компанії зможуть сплачувати іноземним інвесторам дивіденди, за період до 2013 року включно. Щомісячний ліміт на такі операції становитиме не більше 2 млн. дол. США на одну юридичну особу (емітента, депозитарну установу або іноземного інвестора);</p> <p>репатріація дивідендів, нарахованих за 2014—2016 роки, відбуватиметься в межах щомісячного ліміту на рівні 5 млн. дол. США на одну юридичну особу;</p> <p>резиденти-позичальники, які перебувають в процесі ліквідації, зможуть здійснювати дострокове погашення зовнішніх запозичень від нерезидента-кредитора (за кредитним договором/договором позики згідно з порядком (черговістю) задоволення вимог кредиторів, визначеним законодавством України;</p>

Продовження таблиці 2.1

<p>Постанова №118 від 21 листопада 2017 року</p>	<p>скасовано вимогу, яка зобов'язувала банки здійснювати попередню оплату в іноземній валюті за імпорт товарів за зовнішньоекономічним договором, загальна вартість яких перевищує 5 млн. дол. США (в еквіваленті), виключно з використанням акредитивної форми розрахунків. Відтепер здійснювати авансові розрахунки в таких випадках можна буде і без використання акредитивів;</p>
<p>Постанова №127 від 12 грудня 2017 року</p>	<p>фізичні особи-українці можуть ввозити в Україну готівку на суму понад 10 тис. євро в еквіваленті за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі, а також за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у фінансових установах, і квитанції про здійснення валютно-обмінної операції з цією готівкою, якщо така мала місце, на суму, що перевищує 10 тис. євро в еквіваленті;</p> <p>в подальшому українці зможуть ввозити таку суму без підтвердних документів, тобто лише за умови її письмового декларування митному органу в повному обсязі;</p> <p>вивезення за межі України фізичними особами-резидентами готівки в сумі понад 10 тис. євро в еквіваленті здійснюється за наявності документів, що підтверджують зняття ними готівки з власних рахунків у банках, і квитанції про здійснення валютно-обмінної операції з цією готівкою (у разі здійснення такої операції) на суму, що перевищує в еквіваленті 10 тис. євро;</p>
<p>Постанова №128 від 12 грудня 2017 року</p>	<p>розширено перелік випадків, коли бізнес може достроково погашати кредити та позики в іноземній валюті, отримані резидентами від нерезидентів. Відтепер є можливість достроково погасити кредит або позику, у реалізації якої повністю чи частково бере участь іноземна держава через уповноважених нею осіб (шляхом кредитування, страхування, гарантування);</p> <p>Скасовано обмеження на максимальну суму переказів іноземної валюти для операцій уповноважених банків, які вони здійснюють на підставі індивідуальних ліцензій НБУ. Досі максимальний ліміт за такими операціями становив 50 тис. дол. США (в еквіваленті) протягом одного календарного місяця. В подальшому банки зможуть проводити такі перекази іно валюти на суму, визначену в індивідуальній ліцензії;</p>
<p>Постанова №129 від 13 грудня 2017 року</p>	<p>збережено вимогу до обов'язкового продажу надходжень в Україну в іноземній валюті на користь юридичних осіб на рівні 50%;</p> <p>розширено перелік операцій бізнесу, надходження за якими не є обов'язковими до продажу. Вимога на продаж валюти не буде поширюватися на перекази, що були здійснені банком за рахунок власних (не куплених) коштів клієнта, які повертаються іноземним банком.</p>

Основним напрямком процентної політики Національного банку України, проголошеним ще в квітні 2016 року, було забезпечення цінової стабільності в середньостроковій перспективі. З цією метою Регулятор упродовж 2017 року двічі збільшував розмір облікової ставки, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Так, з 14.04.2017 р. її було зменшено з 14,0 до 13,0% річних, з 26.05.2017 р. – до 12,5% річних. Відповідно збільшувались і процентні ставки за інструментами рефінансування постійної дії. Зокрема процентну ставку за забезпеченими кредитами рефінансування овернайт було збільшено з 7,50% до 17,50% річних. З 04.03.2015 р. облікову ставку було встановлено на рівні 30%. Проте 27.10.2017 р. облікову ставку було збільшено до 13,5%, а з 15.12.2017 року – до 14,5%.

Відхилення інфляції від прогнозу пояснюється підвищенням виробничих витрат та пожаттям споживчого попиту. Також цьому сприяли вищі за прогноз темпи зростання цін на сировину та паливо.

У разі подальшого посилення фундаментальних інфляційних ризиків НБУ може продовжувати підвищення облікової ставки з метою приведення інфляції до цільової траєкторії.

Розділ 2. Основні тенденції валютного ринку України

З початку 2017 року національна валюта втратила частину своєї вартості (див. рис. 2.1). Причин для такої тенденції декілька, зокрема позначилися значні витрати на обслуговування державного боргу, а також від'ємний зовнішньоторговельний баланс.

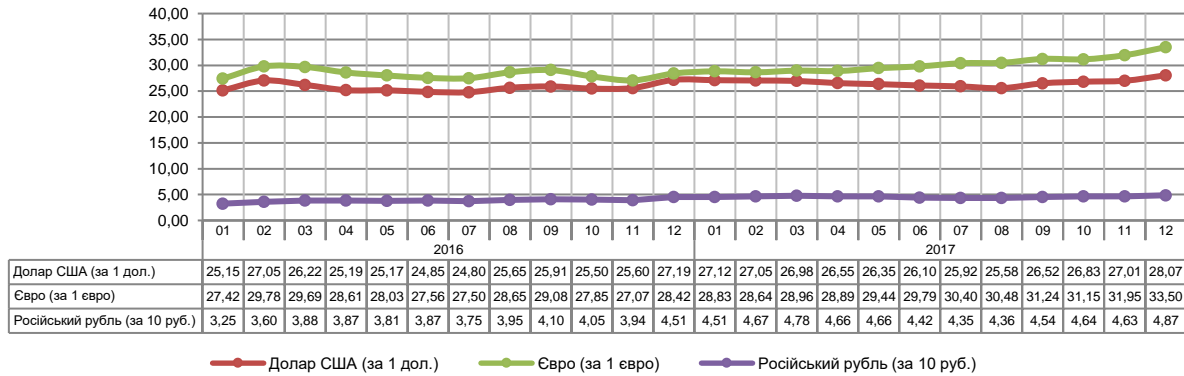

Рис. 2.1. Динаміка офіційного курсу гривні по відношенню до основних валют (на кінець місяця)

В цілому, девальвація гривні призводить до подорожчання імпортованих товарів, що поступово викликає зростання інших споживчих цін (зокрема, внаслідок зростання цін на імпортоване пальне). За період 01.01.2017 – 01.01.2018 рр. офіційний курс національної валюти зменшився з 27,12 до 28,07 грн./дол. США. Протягом вказаного проміжку часу пікове значення офіційного курсу було зареєстроване саме в останній робочий день року 29 грудня 2017 року – 28,07 грн. за дол. США.

На пропозиції валюти позначилося сезонне зменшення надходжень від аграрного експорту, наявність значної гривневої ліквідності в експортерів від отримання відшкодування ПДВ. У результаті з кінця III кварталу 2017 року спостерігалось перевищення попиту на валюту над її пропозицією.

Так, у звітному періоді Національний банк викупив іноземну валюту в сумі 2,27 млрд. дол. США в грн. еквіваленті, в той час як продано ним на міжбанківському ринку було 1,01 млрд. дол. США в грн. еквіваленті. Таким чином, позитивне сальдо склало 1,26 млрд. грн. в еквіваленті (див. рис. 2.2). Найчастіше в якості інструментів валютних інтервенцій НБУ використовує євро та долари США. В 2017 році валютні інтервенції Регулятором здійснювались переважно у формі запиту щодо найкращого курсу.

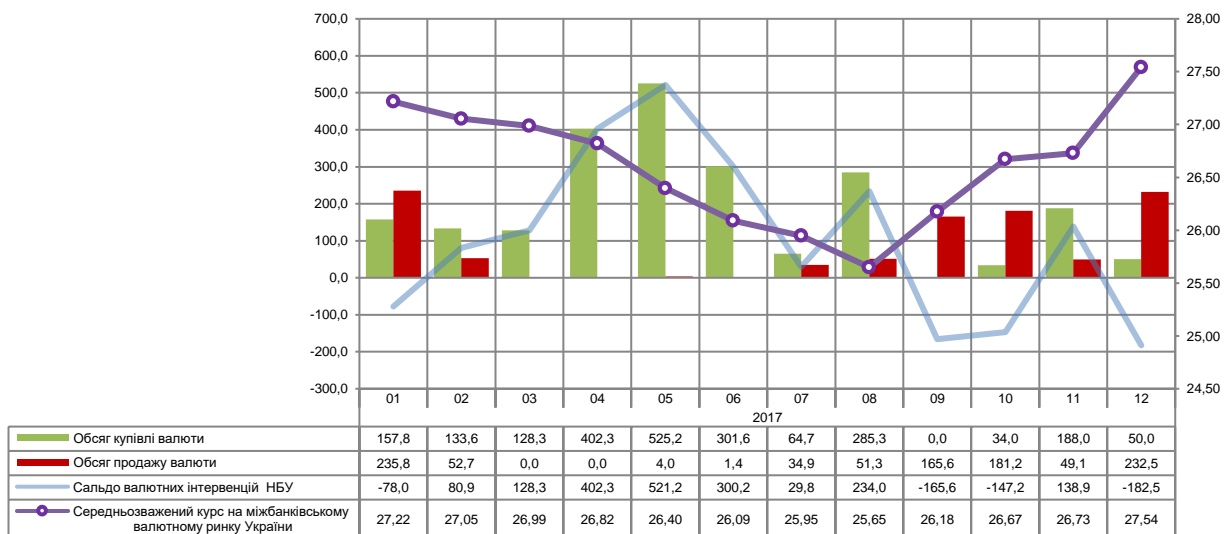

Рис. 2.2. Сальдо валютних інтервенцій Національного банку України (млн. дол. США в грн. еквіваленті)

При купівлі валюти НБУ випускає в обіг гривню й це виступає одним із чинників зростання індексу інфляції. Про це свідчать дані інфляційного звіту НБУ за підсумками 2017 року. Споживча інфляція у 2017 році прискорилася та перевищила цільовий рівень, встановлений НБУ (8% ± 2в.п. на кінець року), склавши 13,7% р.

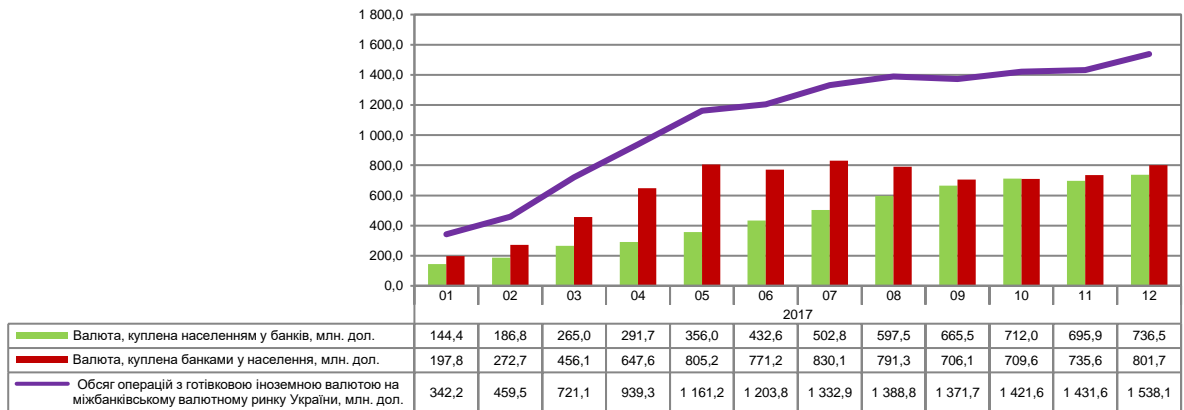

Рис. 2.3. Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України за підсумком 2017 року значно зріс, та склав 13,31 млрд. дол. США (в 2016 році – 4,0 млрд. дол. США) (див. рис. 2.3). Тенденцією першого півріччя 2017 року було значне переважання обсягів продажу валюти з боку населення над обсягами купівлі. Водночас, друге півріччя охарактеризувалося поступовим урівноваженням сум купівлі-продажу іноземної валюти.

Протягом 2017 року обсяг депозитів в національній валюті збільшився на 18% (74,8 млрд. грн.), склавши 490,57 млрд. грн. станом на 01.01.2018 р. Обсяг депозитів іноземній валюті за цей же період зріс на 4,9% (0,7 млрд. дол. США), склавши 13,73 млрд. дол. США станом на 01.01.2018 р. (див. рис. 2.4). Варто зазначити, що тенденцією 2017 року стало поступове відновлення довіри населення до банківської системи, та, як наслідок, збільшення обсягів депозитів, залучених як в національній, так і в іноземній валюті.

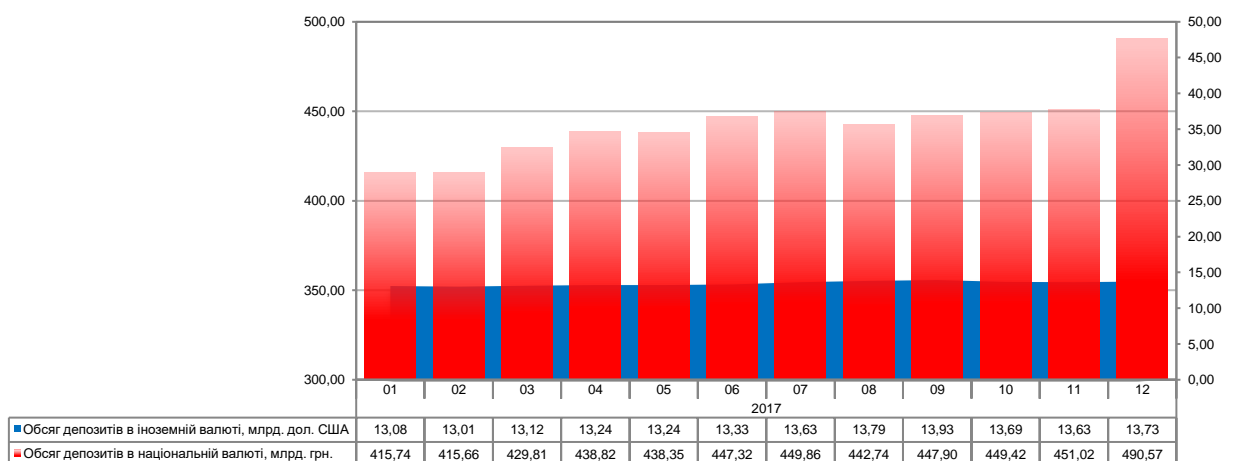

Рис. 2.4. Динаміка обсягів залишків банківських депозитів в національній валюті та іноземній валюті (в доларовому еквіваленті)

Коливання обсягу депозитів в українських банках супроводжувалося, в цілому, дзеркальними змінами обсягів готівки поза банками. Її обсяг протягом 2017 року зріс на 5,7% до 332,5 млрд. грн. станом на 01.01.2018 р. (див. рис. 2.5).

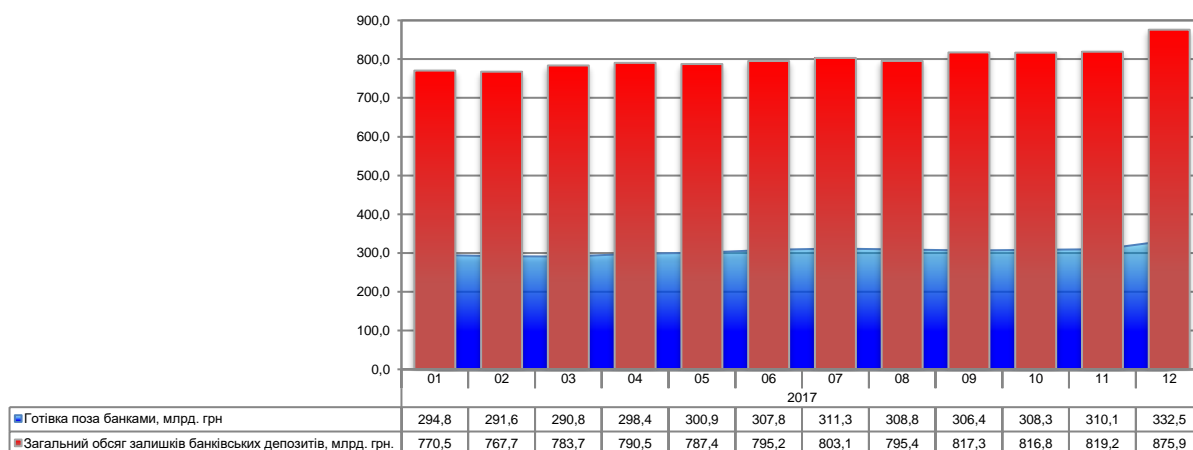

Рис. 2.5. Динаміка загального обсягу залишку банківських депозитів та обсягу готівки поза банками

Динаміку обсягу торгів на міжбанківському валютному ринку в 2017 році, а також зміну середньозваженого курсу пари UAH / USD на міжбанку представлено нижче, на рис. 2.6.

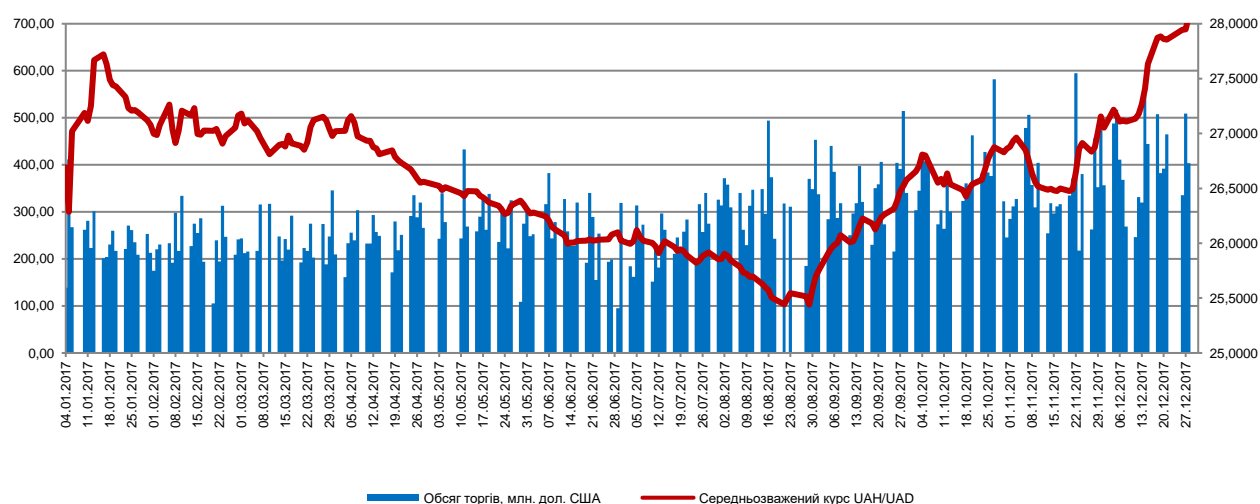

Рис. 2.6. Обсяг торгів на міжбанківському валютному ринку

Середньоденний обсяг торгів на міжбанку за підсумком 2017 року склав 297,35 млн. дол. США (333,78 млн. дол. США за 2016 рік). Найбільші обсяги торгів було зафіксовано у листопаді 2017 року – 594,5 млн. дол. США.

Загалом протягом року ситуація на валютному ринку була переважно стабільною, що дозволило НБУ відновити купівлю іноземної валюти для поповнення міжнародних резервів. Найнижчий офіційний курс гривні було зареєстровано 30 серпня 2017 року – 25,44 грн. за дол. США. На рис. 2.6 видно, що пікового значення курсу UAH / USD набув у грудні 2017 року. Послаблення гривні відносно долара США починаючи з вересня 2017 року зумовлене значною мірою зростанням попиту на іноземну валюту з боку нафто- та газо- трейдерів, а також помірним зростанням цін на нафту на світовому ринку.

Динаміка курсу готівкової валюти, в цілому, повторює зміну середньозваженого курсу на міжбанківському ринку (див. рис. 2.7).

Період найбільших коливань курсу в січні 2017 року супроводжувався високими значеннями процентного спреду на офіційному валютному ринку, як реакцією на нестабільність ринку і значний попит на валюту з боку населення. Найвищий спред було зафіксовано 16.01.2017 р. – 0,76 грн. Після деякої стабілізації на ринку різниця між курсами продажу та купівлі готівкової валюти на

«офіційному» валютному ринку також скоротилася та встановилася в середньому на рівні 0,21 грн. за підсумками 2017 року.

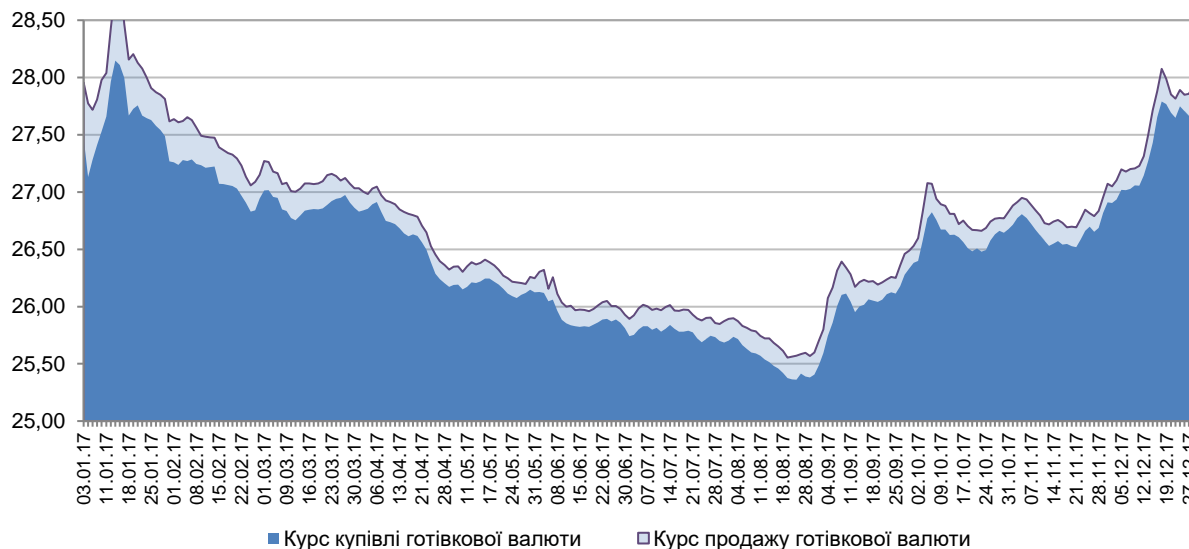

Рис. 2.7. Обсяг торгів на міжбанківському валютному ринку

Курси купівлі/продажу на «чорному ринку» відрізняються від значень обмінних курсів, встановлених комерційними банками, зазвичай, на 1-2 грн. в бік збільшення. Нагадаємо, що з 1 січня 2017 року НБУ відмінив стягнення 2% пенсійного збору під час купівлі валюти в банках, що також дало позитивний ефект до поживлення купівлі валюти населенням.

Окрім того в 2017 році НБУ надало на розгляд громадськості проект закону «Про валюту». Проектом передбачається приведення нормативно-законодавчої бази чинного валютного регулювання до норм та стандартів ЄС. Основний принцип нового підходу: «дозволено все, що прямо не заборонено законом». Передбачається свобода руху капіталу, але при цьому НБУ наділене окремими повноваженнями щодо врегулювання валютних операцій. Майже всі валютні операції між резидентами та між не резидентами в іноземній та національній валюті можуть здійснюватися без будь-яких обмежень. Окрім цього проектом передбачено відміну санкцій за порушення валютного законодавства й заміну їх на штрафи, а також скасування валютних ліцензій для здійснення інвестицій за кордон.

Розділ 3. Динаміка золотовалютних резервів та державного боргу України

За результатом 2017 року обсяг золотовалютних резервів склав 18,81 млрд. дол. США в еквіваленті, збільшившись протягом року на 21,8%.

Нагадаємо, станом на 01.01.2017 р. обсяг міжнародних резервів відповідав 15,54 млрд. дол. США в еквіваленті. Серед основних чинників зростання обсягів резервів в 2017 році можна виокремити додатне сальдо платіжного балансу, а також надходження фінансування від МВФ на рівні близько 1 млрд. дол. США.

Таблиця 3.1. Динаміка золотовалютних резервів Національного банку України

Показник/Дата	01.04.2016	01.07.2016	01.10.2016	01.01.2017	01.04.2017	01.07.2017	01.10.2017	01.01.2018
Обсяг міжнародних резервів, млн. дол. США	12 721,51	13 981,70	15 588,74	15 539,33	15 123,30	17 971,20	18 637,74	18 808,45
Абсолютна зміна, млн. дол. США	-578,48	1 260,19	1 607,04	-49,41	-416,03	2 847,90	666,54	170,71

В структурі міжнародних резервів переважають резерви, сформовані в іноземній валюті та спеціальних правах запозичення (див. рис. 3.1). Протягом 2017 року частка резервів в іноземній валюті в структурі резервів дещо скоротилася. Водночас, частка СПЗ за рік збільшилася, що пов'язано з отриманням четвертого траншу від МВФ.

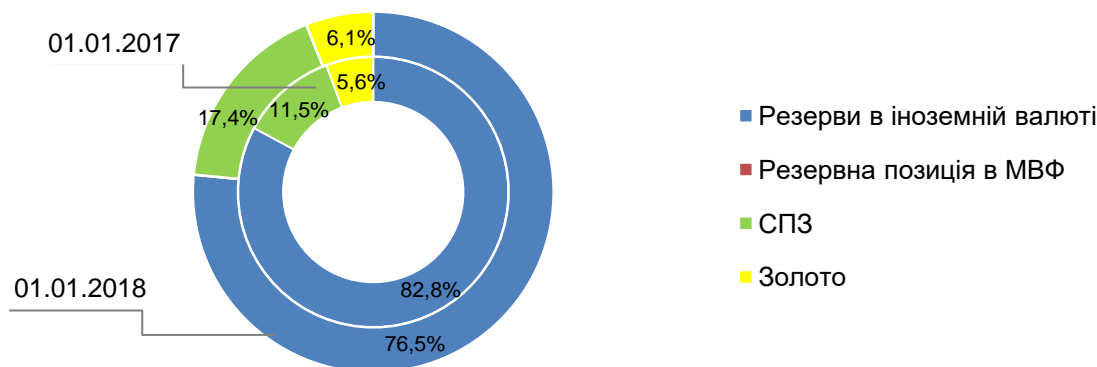

Рис. 3.1. Структура золотовалютних резервів Національного банку України

Основним міжнародним індикатором достатності золотовалютних резервів є покриття їх обсягом суми тримісячного імпорту країни. За даними Державної служби статистики¹, сукупна сума імпорту за 2017 року відповідає 49,6 млрд. дол. США. Таким чином, сума середнього тримісячного імпорту складає 11,6 млрд. дол. США, що в повному обсязі покривається наявним валовим обсягом золотовалютних резервів. Рівень міжнародних резервів України за підсумками 2017 року перевищив прогноз НБУ (18,6 млрд. дол. США в еквіваленті, згідно Інфляційного звіту за жовтень 2017 р.)

Загальний обсяг державного боргу України в цілому демонструє тенденцію до зростання протягом досліджуваного періоду. За останні 5 років сукупний обсяг державного боргу збільшився більш ніж в 3 рази з 515,51 млрд. грн. станом на 31.12.2012 р. до 2 141,67 млрд. грн. на кінець 2017 року. У доларовому еквіваленті цей показник, внаслідок девальвації національної валюти, показує значно менші темпи зростання – з 64,50 млрд. дол. США до 76,31 млрд. дол. США за аналогічний період. В структурі загального державного боргу традиційно переважає зовнішній борг, – 64,2% сукупного обсягу, 78,6% прямого та 95,7% гарантованого державою боргу станом на 01.01.2018 р. (детальніше – в Додатку 1).

¹ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Динаміку обсягу державного та гарантованого державою боргу України в доларовому та гривневому еквіваленті наведено нижче, на рис. 3.2. та 3.3.

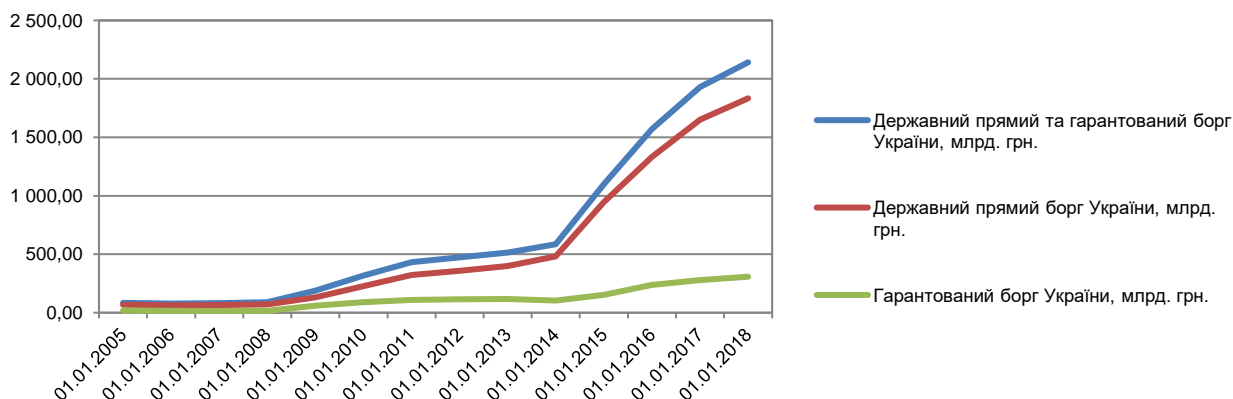

Рис. 3.2. Динаміка сукупного державного боргу (в гривневому еквіваленті)

Проте важливо підкреслити, що на відносну динаміку показників державного боргу, номінованих в іноземній валюті, значний вплив мала потужна девальвація національної валюти починаючи з 2015 року.

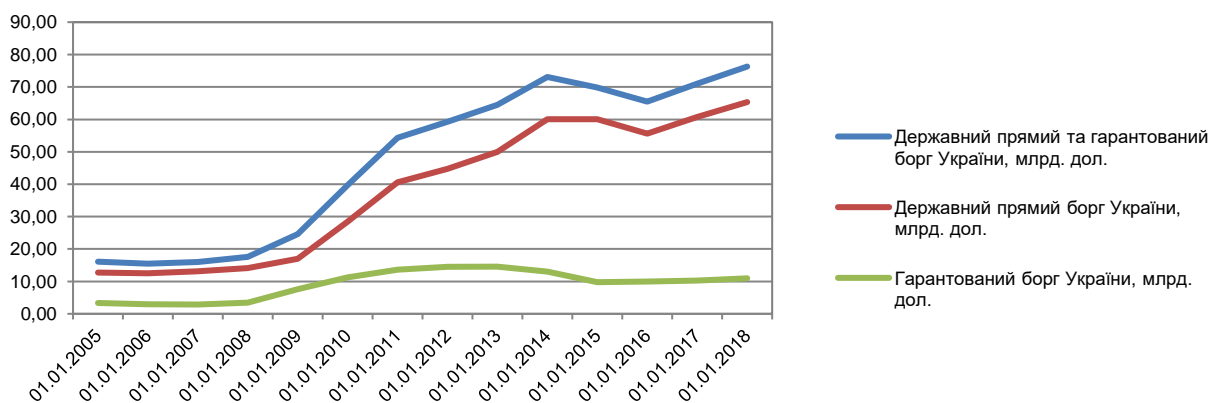

Рис. 3.3. Динаміка сукупного державного боргу (в еквіваленті дол. США)

Девальвація національної валюти дозволяє урядові розраховуватися за внутрішніми боргами, що дешевшають разом із зниженням курсом гривні, меншими обсягам валютних ресурсів залучених на внутрішньому ринку. Валютна структура державних запозичень зображена на рис. 3.4.

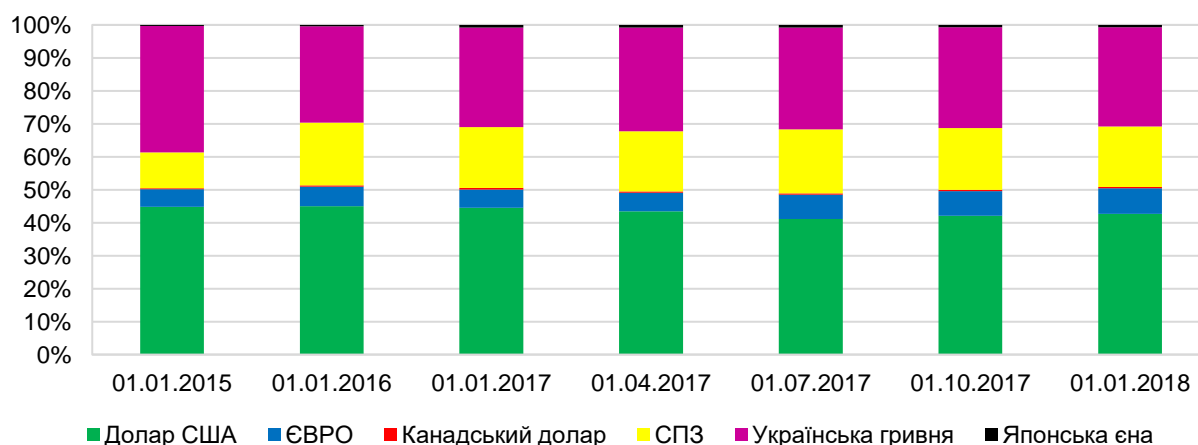

Рис. 3.4. Структура сукупного державного боргу у розрізі валют запозичень

З початку 2017 року, внаслідок активного співробітництва українського уряду з МВФ та іншими міжнародними організаціями, відбувалось зростання частки євро у валютній структурі державного

боргу. Водночас, спостерігається скорочення частки в дол. США та СПЗ на досліджуваному періоді.

В структурі державного та гарантованого державою боргу за групами кредиторів (рис. 3.5) найвагоміша частка належить власникам державних цінних паперів на внутрішньому ринку (35,5%). Наразі в обігу на внутрішньому ринку перебувають казначейські зобов'язання з різними строками погашення (ОВДП від 3-місячних до 15-річних), а також облигації державних підприємств (облигації ДІУ, Укравтодору тощо). Сукупний обсяг заборгованості за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку відповідає 759,97 млрд. грн. (27,08 млрд. дол. США в еквіваленті).

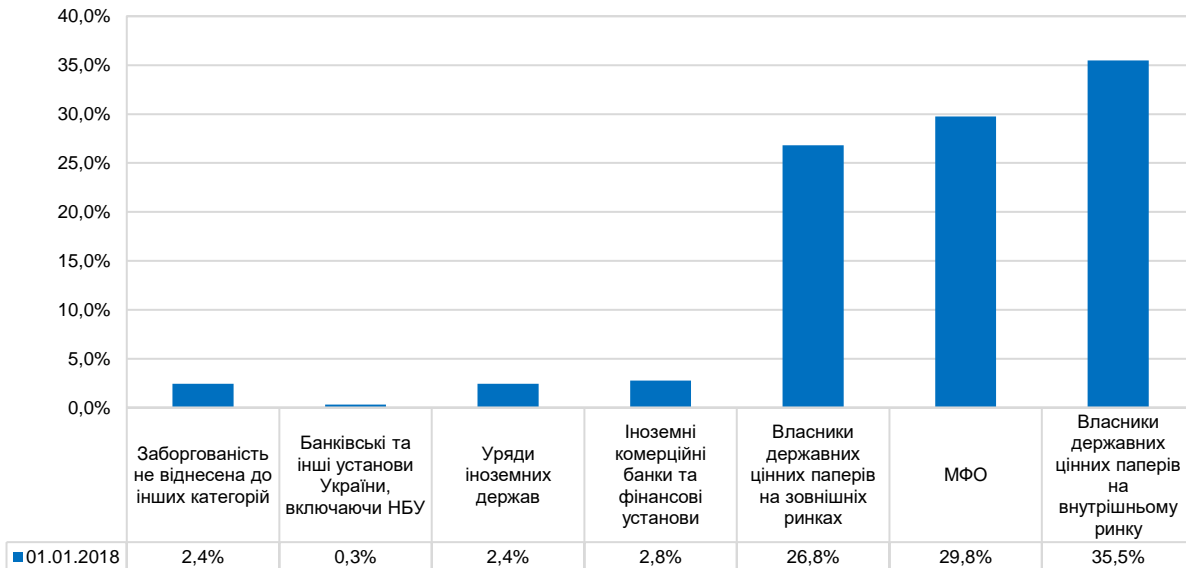

Рис. 3.5. Структура державного та гарантованого державою боргу України за групами кредиторів

Сукупна частка МФО в загальному обсязі держборгу відповідає 29,8% та складає 574,46 млрд. грн. (20,47 млрд. дол. США в еквіваленті). Серед основних кредиторів-МФО можна назвати:

- Міжнародний Валютний Фонд (340,64 млрд. грн. / 12,14 млрд. дол. США.);
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку (150,49 млрд. грн. / 5,36 млрд. дол. США);
- Європейське співтовариство (94,12 млрд. грн. / 3,35 млрд. дол. США);
- Європейський банк реконструкції та розвитку (29,44 млрд. грн. / 1,05 млрд. дол. США).

Європейський Союз перерахував Україні другий транш макрофінансової допомоги на суму 600 млн. євро на початку року.

Кошти за останнім четвертим траншем МВФ в рамках чотирирічної програми кредитування EFF надійшли у квітні кількома частинами у різних валютах на загальну суму 1,3 млрд. дол. США: 367 млн. спеціальних прав запозичення (СПЗ), 200,0 млн. фунтів стерлінгів, 146,0 млн. євро, 92 млн. дол. США. Нагадаємо, що в березні 2015 року Міжнародним валютним фондом було схвалено програму кредитування на загальну суму 17,5 млрд. дол. США. В рамках цієї програми Україна отримала від Фонду чотири кредитні транші на загальну суму 8,7 млрд. дол. США. 3 серпня 2017 року Україна почала виплати на користь МВФ щодо погашення боргу; сума цих виплат за 2017 рік склала 1,27 млрд. дол. США.

Частка власників державних цінних паперів на зовнішньому ринку в загальній структурі держборгу відповідає 26,8% та відображає заборгованість за ОЗДП 2013–2017 рр. на загальну суму 574,46 млрд. грн. (20,47 млрд. дол. США в еквіваленті).

Серед найбільших кредиторів – іноземних комерційних банків (або інших фінансових установ) можна назвати Експортно-імпортний банк Китаю, Citibank, N.A., Deutsche Bank AG, Експортно-імпортний банк Кореї, Державний банк розвитку КНР тощо. Їх частка в загальній структурі відповідає 2,75% або 59,0 млрд. грн. (2,1 млрд. дол. США в еквіваленті).

В переліку країн, від урядів яких Україна отримувала позики, присутні Канада, Німеччина, Росія, США та Японія. Загальний обсяг таких позик складає 79,3 млрд. грн. (1,76 млрд. дол. США в еквіваленті).

В якості кредиторів країни виступають також деякі українські фінансові установи, зокрема НБУ, Укресімбанк, Ощадбанк та Укргазбанк. Їх частка в сукупному обсязі державного та гарантованого державою боргу відповідає 0,31%. В той самий час НБУ на кінець 2017 року є власником близько 48% випущених ОВДП, тому його реальна частка в структурі внутрішніх кредиторів держави є значно більшою (слід зауважити, що частка ОВДП у власності НБУ протягом року зменшилася з 57,22% на 03.01.2017 до 48,06% станом на 29.12.2017). Водночас, частка ОВДП у власності банків зросла з 38,27% на початок року до 48,09% на кінець 2017 року.

Варто зауважити, що зростання питомої ваги державного боргу, номінованого в іноземній валюті, означає збільшення витрат уряду з обслуговування власних боргових зобов'язань, що також будуть номіновані в іноземній валюті.

Щодо боргу по облігаціям зовнішньої державної позики перед Російською Федерацією у розмірі 3 млрд. дол. США., то 29.03.2017 р. Високий Суд Лондона зобов'язав Україну погасити єврооблігації і виплатити відсотки, але в той же час дозволив Україні подати апеляцію і призупинив своє рішення. 23.06.2017 Міністерство фінансів України подало в британський Апеляційний суд необхідні документи для ініціювання апеляційного оскарження рішення суду.

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» на регулярній основі відслідковує та аналізує поточний стан на тенденції розвитку вітчизняного валютного ринку, що знаходить своє відображення у відповідних щоквартальних аналітичних оглядах.

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних НБУ (режим доступу: <http://bank.gov.ua>), НКЦПФР (режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>), Міністерства фінансів України (режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>), Державного комітету статистики України (режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>), МВФ (режим доступу: <http://www.imf.org/>).

Повні версії аналітичних оглядів завжди є у вільному доступі на офіційному сайті НРА «Рюрік» (<http://rurik.com.ua>)

Відповідальний аналітик: Молодший фінансовий аналітик, Рагулін Іван Миколайович, тел. (044) 383-04-76

Додатки

Додаток 1. Структура сукупного державного прямого й гарантованого боргу 01.01.2006 – 01.01.2018 рр.

	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.04.2017	01.07.2017	01.10.2017	01.01.2018
Державний прями́й та гарантований борг України	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
UAH, млрд.	80,6	88,7	189,5	316,9	432,3	473,1	515,5	584,4	1100,8	1572,2	1929,8	1951,9	1957,8	2043,3	2141,7
USD, млрд.	16,0	17,6	24,6	39,7	54,3	59,2	64,5	73,1	69,8	65,5	71,0	72,4	75,0	77,0	76,3
Державний прями́й та гарантований зовнішній борг	79%	79%	75%	67%	64%	63%	60%	51%	56%	66%	64%	63%	64%	65%	64%
UAH, млрд.	63,9	69,9	142,7	211,8	276,8	299,4	309,0	300,3	612,0	1042,7	1240,1	1232,9	1259,2	1323,5	1375,0
USD, млрд.	12,7	13,9	18,5	26,5	34,8	37,5	38,7	37,6	38,8	43,4	45,6	45,7	48,2	49,9	49,0
Державний прями́й та гарантований внутрішній борг	21%	21%	25%	33%	36%	37%	40%	49%	44%	34%	36%	37%	36%	35%	36%
UAH, млрд.	16,6	18,8	46,8	105,1	155,5	173,7	206,5	284,1	488,9	529,5	689,7	718,9	698,6	719,8	766,7
USD, млрд.	3,3	3,7	6,1	13,2	19,5	21,7	25,8	35,5	31,0	22,1	25,4	26,7	26,8	27,1	27,3
Державний прями́й борг України	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
UAH, млрд.	66,1	71,3	130,8	227,0	323,5	357,3	399,2	480,2	947,0	1334,3	1650,8	1676,1	1651,1	1724,8	1833,7
USD, млрд.	13,1	14,1	17,0	28,4	40,6	44,7	50,0	60,1	60,1	55,6	60,7	62,1	63,3	65,0	65,3
Державний прями́й зовнішній борг	75%	75%	66%	60%	56%	55%	52%	46%	51%	62%	59%	58%	59%	59%	59%
UAH, млрд.	49,5	53,5	86,0	135,9	181,8	195,8	208,9	223,3	486,0	826,3	980,2	976,5	972,2	1025,1	1080,3
USD, млрд.	9,8	10,6	11,2	17,0	22,8	24,5	26,1	27,9	30,8	34,4	36,0	36,2	37,2	38,7	38,5
Державний прями́й внутрішній борг	25%	25%	34%	40%	44%	45%	48%	54%	49%	38%	41%	42%	41%	41%	41%
UAH, млрд.	11,1	12,6	44,7	91,1	141,7	161,5	190,3	257,0	461,0	508,0	670,6	699,6	678,9	699,7	753,4
USD, млрд.	1,1	1,0	5,8	11,4	17,8	20,2	23,8	32,2	29,2	21,2	24,7	25,9	26,0	26,4	26,8
Гарантований борг України	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
UAH, млрд.	14,4	17,5	58,7	89,9	108,8	115,9	116,3	104,5	153,8	237,9	279,0	275,7	306,8	318,4	308,0
USD, млрд.	2,9	3,5	7,6	11,3	13,7	14,5	14,6	13,0	9,8	9,9	10,3	10,2	11,8	12,0	11,0
Гарантований зовнішній борг	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
UAH, млрд.	14,4	16,4	56,7	75,8	94,9	103,6	100,1	77,0	125,9	216,4	259,9	256,4	287,0	298,4	294,7
USD, млрд.	2,9	3,3	7,4	9,5	11,9	13,0	12,5	9,6	8,0	9,0	9,6	9,5	11,0	11,3	10,5
Гарантований внутрішній борг	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
UAH, млрд.	0,0	17,4	58,7	89,8	13,8	12,2	16,2	27,1	27,9	21,5	19,1	19,3	19,7	20,0	13,3
USD, млрд.	0,0	3,5	7,6	11,3	1,7	1,5	2,0	3,4	1,8	0,9	0,7	0,7	0,8	0,8	0,5